

Petrović imenuje svoje ocene «utisci». Ta beseda pa ni povsem točna, ker bi utegnili iskati v njem kritika, ki mu je poglavitno merilo osebna impresija. Petrović ni samo kritik impresionist; opazovanje in sprejemanje vtiskov mu je zgolj posredno sredstvo. Kritiki — pravi B. Popović avtoritativno — mora imeti znanje in okus. Okus ni zadeva nastrojenja, marveč globoko izdelan kriterij, ki ga dobimo z napornim in dolгим proučevanjem in uživanjem umetnostnih produktov. Da ima Svetislav Petrović oba elementa, je čitatelju njegove knjige jasno že na prvih straneh.

Petrovićeve nazor o dramatik in dramaturgiji ne očitujejo nobenega novega pogleda na probleme, ki se mu tu vsiljujejo; njegovo literarno-teoretično in estetsko zrelišče je ekletično, dočim se mu simpatije ravna po osebni izbiri, ki skuša biti pravična i Shakespeareju v Pirandellu in správiti v mirni ubranosti vsa protislovja, premostiti vse prehode med «starim» in «novim» z organsko vero v umetniško samoraslost.

Če uvažujemo, da je pisec globoko zraščén s francosko kulturo, bomo razumeli, da ga najbolj zanima romanska dramatika, dasi ima simpatije tudi drugod. Vsekakor je knjiga Svetislava Petrovića častna za srbsko kritiko in lep donesek k studiju srbskega teatra. Izpustil bi lahko zgolj nekatere beležke, ki niso v ničemer značilne za avtorja ali za snov, o kateri poroča. B. B o r k o.

G L O S E

Knjižni program «Vodnikove družbe». — Na letošnjem občnem zboru «Vodnikove družbe» sta se dotaknila knjižnega programa družbe njen predsednik in njen knjižni referent. Poročilo knjižnega referenta je polemika z recenzentom «Ljubljanskega Zvona», njegovo govorjenje o «veliki večini čitajoče publike», o «širokem krogu naše čitajoče publike», o «širokih ljudsko-prosvetnih organizacijah», ki «nimajo nikjer visoko umetniških programov», itd. pa zveni kakor pritaženo opravičevanje, s prikrito mislijo, da za široke ljudske kroge ne gre pisati res umetniških knjig. Tu se mi zdi, da se je spustilo vodstvo družbe na opolzka tla in je zato nujno potrebno izpregovoriti nekoliko načelnih besed.

Mislim, da je knjižni referent zadosti jasno izrekel ta kriterij v stavkih kakor: «Ker je družba brez članov nemogoča, je naravno, da mora biti književni program prilagoden okusu širšega kroga čitajoče publike.» A kdo je ta širši krog naše publike? Za knjižnega referenta brez dvoma samo oni, ki ni štedil s priznanjem letošnjim knjigam. Ali pa ni to tisti del naše široke publike, ki mu je izpridilo okus čitanje raznih Tarzanov, Pitigrillijev in Dekober? Sam družbin predsednik je v otvoritvenem govoru poudaril, da «je velik del našega naroda ostal po vojni, ako izvzamemo dnevno časopisje (in vsi predobro vemo, kakšen je bil nivo dnevnega časopisja po vojni!), brez vsake duševne hrane in je jel v nedostajanju domače knjižne produkcije hlastno posegati po tujih, često manj vrednih proizvodih». In okus ter priznanje prav tega velikega dela naroda, ki po vojni sploh ni čital ali pa se kvečjemu mazal z literarnim kičem v podlistkih dnevnega časopisja, naj bi bil merodajen za višino, oziroma nižino družbinih publikacij? No, potem se nam obeta žalostna ljudska matica! Za vsemi temi nejasnimi skrbmi, da bi družba vendarle ostala «široka ljudska prosvetna organizacija», da se ne bi povzpela do «višje književne inštitucije», da bi ohranila «bolj poučno-zabavni namen», pa stoji komaj zavedno priznani in vse pričujoči kriterij: številka!

Vodstvo ima morda najboljšo voljo izdajati literarno visokovredne knjige, pa se boji, da bi potem število članov ne raslo in da bi odpadel ves tisti del občinstva, ki se naslaja na manj vrednih proizvodih. Število članov mora navzgor, pa četudi za ceno umetniške vrednosti literarnih publikacij. Sicer je knjižni referent priznal, da je nasprotje med priznanjem članstva in umevanjem »Zvonovega« kritika živ dokaz globoke vrzeli, ki zija med čitajočim občinstvom in glasniki umetnosti nove dobe in da je vzvišena naloga vsake kulturne organizacije (torej tudi »Vodnikove družbe«!) premostiti to vrzel in voditi čitatelje na drugo stran. Toda, ali naj bodo most do umetnosti nove dobe knjige kakor »Olga«, ki je, kakor pravi knjižni referent sam, »dosegla mnogo priznanja pri onih vrstah našega članstva, ki si želi zabavnih romanov, kakor jih je vajeno iz polpretekle dobe?« Priznanja takih ljudi torej, ki si žele zabavnih romanov iz polpretekle dobe à la »Olga«, bodo kriterij tudi bodočih publikacij »Vodnikove družbe«! In te publikacije bodo vodile po mnenju knjižnega referenta k umevanju novodobne umetnosti! Hujšega protislovja in večje nejasnosti o knjižnem programu si ni mogoče misliti.

Sicer pa se mi zdi, da je družbina bojazen pred deli višje literarne vrednosti žaljivo in krivično podcenjevanje cele vrste naših preprostih ljudi, ki jih ni bilo med hvalilci letošnjih proizvodov družbe. Poglejte samo statistiko izposojenih knjig v knjižnici Delavske zbornice in število, ki ga v njej zavzemajo Cankarjeva dela, ki prav gotovo niso »poučno zabavno« čtivo. Koliko ljudi, ki niso »znani prosvetni delavci križem naše domovine«, posega v ljudskih knjižnicah po delih Tolstega, Dostojevskega, Thomasa Manna, Dickensa, Balzaca! Naj računa družba raje s temi ljudmi in naj si ne kroji knjižnega programa ravno po okusu in priznanju tistih, ki se navdušujejo za razne »Olge«. Pričeti sedaj zopet s poučno-zabavnimi in patriotskimi povestmi iz polpreteklega časa, se ne pravi nič drugega, kakor vrniti se v čase Bleiweisovih »Novic« in prvih »Slovenskih večernic«. Seveda nastane vprašanje, ali sodobna slovenska književnost more nuditi dela jake umetniške potence. Popolnoma napačen pa je gotovo sklep, da se moramo zadovoljiti z manjvrednim ali celo slabim v pomanjkanju dobrega in pristnega. Vest in poštenost v umetniških zadevah, posebno še tam, kjer gre za vzgojo ljudstva, zahteva raje nič nego slabo. Knjižni referent družbe priznava sam, da je dober prevod boljši od slabe izvirne povesti, a v isti sapi se iznebi gorostane trditve, da tudi tuje literature ne nudijo za naše širše občinstvo zanimivih del višje literarne vrednosti. Res, prečudno ljudstvo moramo biti, če nam vsa sodobna ruska, angleška, nemška, francoska, španska književnost ne more nuditi ničesar, kar bi vzbujalo naše zanimanje!

Neglede na vse to pa bi si moralo vodstvo družbe, če res hoče izorati novo brazdo v duhovnem žitju naših ljudi, temeljito zastaviti vprašanje o svojstvenem, samoniklem značaju dobre ljudske knjige, ki zavzema v širnem kraljestvu umetniških pripovednih del prav tako samosvoje mesto kakor dobra otroška ali mladinska knjiga. Potem šele, mislim, da bi se izluščil jasen, stvaren kriterij, ki bi mogel voditi družbo jasneje in plodonosneje v izdajanju vsakoletnih knjig nego do sedaj. In to ji mora vsak iskren človek samo želeti.

S t. L e b e n.

Prešernov svetovni nazor. Prešeren »je bil umetnik, njegov pogled je šel v notranjost, v duševne globine svojega (!) bitja, iz sebe je zajemal čustva in misli...« Vsa njegova dognanja in spoznanja so nastajala po zakonih njegove narave, njegove osebnosti, bila so osebna in svojska; razen enega: razen njegovega svobodoumnega svetovnega nazora. Edino ta je nastal po